

TAMPEREEN
YLIOPISTO

Risto Heiskala
Tutkijakollegium

Enemmän laatua, vähemmän määrää?

Risto Heiskala

*Professoriliiton ja Tieteentekijöiden liiton kevätseminaari
Pörssitalo, Helsinki 25.4.2014*

Tasoluokitus ei ole peili vaan tiedepoliittinen väline!

Risto Heiskala

*Tasoluokitus tutkijan näkökulmasta –puheenvuoro, 6.2.2012
Julkaissufoorumiseminaari, Tieteellisten seurain valtuuskunta*

REMIKX

professoriiiton ja Tieteentekijöiden ilton kevätseminaari Helsinki, 25.4.2014

Remix

- Kaikki kalvot, joiden otsikossa ei esiinny punainen **Remix**, ovat 2 vuotta sitten pidetystä esityksestä.
- Sen sijaan kaikki kalvot, joiden otsikossa esiintyy punainen **Remix**, ovat uusia ja tätä esitystä varten laadittuja, siis sellaisia kuin tämä kalvo.
- **Remix** –kalvot kertovat, mitkä 2 vuotta sitten mahdolliset riskit on vältetty ja mitkä näyttävät tällä hetkellä toteutuvan.

TAMPEREEN
YLIOPISTO

Risto Heiskala
Tutkijakollegium

Tasoluokitus ei ole peili vaan tiedepoliittinen väline!

Risto Heiskala

*Tasoluokitus tutkijan näkökulmasta –puheenvuoro, 6.2.2012
Julkaisuforumiseminaari, Tieteellisten seurain valtuuskunta*

Lähtökohtaa

PEILIPERSPEKTIIVI:

- Voi olla hyödyllistä, että tiedeyhteisön terävä pää kokoontuu paneeleiksi, jotka kokoavat kollektiivisen tietämyksen alan keskeisistä julkaisufoorumeista.
- Tähän liittyvä pisteytyskin voi olla järkevää, jos se osataan tehdä. TESTIKYSYMYKSIÄ PANEELIEN JÄSENILLE: vastaako paneelin työn lopputulos kuvauksena alasi julkaisukentästä niitä validisuuden ja reliabiliteetin vaatimuksia, jotka asetat omalle tieteelliselle työllesi ja tuloksille, joita julkaiset sen pohjalta?

PEILIPERSPEKTIIVIN TUOLLE PUOLEN:

- Tieteellisen julkaisemiseen liittyy monia alojen ja painotusten välisiä eroja, joiden pohjalta tiedettä voidaan arvioida ja rahoittaa eri tavoin.
- Näiden erojen hyydyttäminen pisteytyksiin nojaavaksi laskentakalkyyliksi ei poista eroja eikä eri painotuksiin liittyviä erilaisia tiedepoliittisia linjauksia. Sen sijaan se hyydyttää yhden tiedepoliittisen linjauksen muiden joukosta automaattiseksi, joka alkaa tehdä maailmasta näköistään.
- Siksi tämän puheenvuoron näkökulma on listata asioita, joita ei ainakaan kannata tehdä, kun pisteytys jäädytetään (TSV) ja sitä käytetään rahoitusmallissa (OKM).

Remix

- **Ennen ongelmia: hyvät puolet.**
- **TSV:n julkaisufoorumi:** Tietoisuus tarpeesta tarjota tieteelliset käsikirjoituksen mahdollisimman arvokkaalle julkaisufoorumille on lisääntynyt. Tätä tarvittiin. – Nyt, kun tämä on tapahtunut, on kyseenalaista, tarvitaanko julkaisufoorumia enää mihinkään.
- **OKM:n uusi rahoitusmalli:** Ongelmallinen, mutta parempi kuin aikaisempi. Aikaisempi lähti siitä, että yliopistot ovat pelkkiä maisterien ja tohtorien koulutuslaitoksia. Kaikki perusrahoitus oli sidottu opetukseen ja sen tuloksiin. Tutkimusta ajateltiin tehtävän vapaa-ajalla ja ulkopuolisella projektirahoituksella. Nyt julkaisujen kautta tuleva 13% perusrahoitus korjaa tätä vinoumaa. – Laskentamalli kuitenkin ongelmallinen ja ilmentää teknokraattista unelmaa maailmasta, jossa ei tarvitsisi tehdä tietoisia tiedepoliittisia päätöksiä.

Älä käytä kymmenottelun arvioinnissa pelkkiä hiihtosääntöjä! = huomioi tiedonalojen erot

- **Artikkelitieteenalat vs. monografiatieteenalat** (luonnontieteet vs. yk- ja hum tieteet). Jos on pakko ylipäätään arvioida näitä samalla pisteytyksellä, on syytä käyttää kertoimia, joilla monografian pistemäärät suhteutetaan artikkeleihin esim. kertoimella 5.
- **Ryhmässä julkaisevat vs. itsenäiseen työhön perustuvat alat** (fysikot vs. filosofit). Jos on pakko ylipäätään arvioida näitä samalla pisteytyksellä, on syytä käyttää kertoimia, joilla eri julkaisujen pistemäärät suhteutetaan keskenään esim. jakamalla pistemäärä kirjoittajamäärällä.
- **Alat, joilla julkaistaan paljon vs. vähän artikkeleita vuodessa** (lääkärit vs. matemaatikot). Jos on pakko ylipäätään arvioida näitä samalla pisteytyksellä, on syytä määrittää alakohtaisen keskituottavuuden luku, johon julkaisumääriä suhteutetaan alan sisällä. Alojen välillä tulisi vastaavasti käyttää kunkin alan keskituottavuuteen suhteutettuja lukuja.

Remix: hiihto johtaa 2-1

Artikkelitieteenalat vs. monografiatieteenalat: huomioitu. Monografian pistemäärät suhteutetaan rahoitusmallissa artikkeleihin kertoimella 4.

Ryhmässä julkaisevat vs. itsenäiseen työhön perustuvat alat. Jos on pakko ylipäätään arvioida näitä samalla pisteytyksellä, on syytä käyttää kertoimia, joilla eri julkaisujen pistemäärät suhteutetaan keskenään esim. jakamalla pistemäärä kirjoittajamäärällä: **huomioimatta, johtaa merkittävään rahoituksen siirtymään yhteiskunta- ja humanistisista tieteistä luonnontieteisiin ja lääketieteeseen.**

Alat, joilla julkaistaan paljon vs. vähän artikkeleita vuodessa. Jos on pakko ylipäätään arvioida näitä samalla pisteytyksellä, on syytä määrittää alakohtaisen keskituottavuuden luku, johon julkaisumääriä suhteutetaan alan sisällä. Alojen välillä tulisi vastaavasti käyttää kunkin alan keskituottavuuteen suhteutettuja lukuja. **Huomioimatta, johtaa alojen välisiin vääristymiin.**

Äläkä varsinkaan käytä rugby-sääntöjä soccerin arviointiin!! = yk- ja hum tieteiden erityisyys

- Alat, joilla kansainvälinen julkaiseminen on aina parempaa kuin kotimainen vs. alat, joilla tällainen olettaus merkitsee periferisen aseman vahvistamista suhteessa keskuksiin sekä keskusten kulttuurin ja yhteiskunnallisten ongelmien pitämistä tärkeämpänä kuin kotimaisen kulttuurin/ongelmien (luonnontiet vs. yk- ja hum tieteet).
- (1) Kun esimerkiksi katsomme luokitusarvon 3 omalta alaltani eli sosiologiasta saaneita lehtiä, havaitsemme, että ne ovat USA:n ja Iso-Britannian kansallisia lehtiä. Ne ovat kaikki erinomaisia, mutta artikkelin saaminen läpi niihin edellyttää usein luopumista Suomessa tärkeistä ongelmanasetteluista ja jopa datoista. Jos oma rahoitusmallimme nostaa nämä lehdet ainoiksi arvostetuimpien julkaisuforumien ryhmässä, rakennamme itse koneen, joka tuottaa meidät periferiaksi keskus-periferia-asetelemassa. Ei mielekästä! → Palkitse erityisesti “European” ja “International” –tyyppistä julkaisemista
- (2) On varmasti järkevää, että suomalaiset yk-tieteilijät ja humanisti julkaisevat kansainvälisesti. Sen lisäksi he ovat kuitenkin palkastaan suomalaisille veronmaksajille velkaa sen, että he julkaisevat myös suomeksi, Suomessa ja nimenomaan suomalaisin kysymyksenasetteluin. Olisi karhunpalvelus sekä tieteilijöille että kansalaisille, jos tutkimuksen rahoitusmalli toimisi vastakkaiseen suuntaan. → palkitse sekä kv että kotimaisesta julkaisemisesta

Remix

Kansallisesti tärkeät tieteet ja julkaisukanavat on huomioitu, mutta mallissa on huomattavia ongelmia, joita on vaikea välttää.

80% maailman tieteellisistä julkaisuista luokitetaan TSV:n julkaisufoorumissa tasolle 1. Kun nyt joitain suomalaisia julkaisuja on nostettu tasolle 2, syntyy kolmenlaisia ongelmia:

- (1) Näillä aloilla suomalaiset julkaisut usein ohittavat tasokkaampia ulkomaisia julkaisuja. (Ei sinänsä ainutlaatuista, vrt. esim. venäläiset julkaisut.)
- (2) Tasolle 2 luokitetut suomalaiset julkaisut pakottavat tasolle 1 luokitetut konkurssiin. (Kansallisesti vasaravaikutus on peilivaikutusta suurempi.)
- (3) Kaikilla yhteiskunta- ja humanististen tieteiden aloilla ei ole tasolle 2 luokitettua suomalaista julkaisua → alojen epäreilut erot: aloilla, joilla on tasolle 2 luokiteltu suomalainen julkaisu, n. 50% tasojen 2-3 julkaisuista on suomalaisia. Sen sijaan aloilla, joilla tällaista kansallista julkaisua ei ole ollut, vastaava luku on alle 10%.

OKM:n suunnitelmat käyttää julkaisuluokitusta yliopistojen rahoitusmallissa pitäisi korjata

- Toistaiseksi julkistetut OKM:n suunnitelmat uudesta rahoitusmallista menettelevät juuri niin, että kymmenottelua on tarkoitus arvostella hiihtosäännöin ja socceria rygby-säännöin.
- “Hiihtona” lähinnä lääketieteen julkaisumalli.
- “Melko tavalla hiihtona” useimmat luonnontieteet.
- “Melko vähän hiihtona” (ja siis tulevaisuudessa yliopistojen sisäisessä rahanjaossa lähinnä painolastiksi tulkittavina aloina)
 - tekniset tieteet
 - humanistiset tieteet ja
 - yhteiskuntatieteet
- Jos tämä on tarkoituskin, se pitää uskaltaa sanoa ääneen. Ellei se ole tarkoitus, mallia pitää korjata.

Remix: painopistesiiirtymä, josta kukaan ei päättänyt

Opetusneuvos Olli Poropudas, OKM, Korkeakoulu- ja tiedepoliittinen osasto
Muistio 13.2.2014, sitaatti:

”Rahoitusmallityöryhmän osittamiseen liittyvä ehdotus ... suosii kovasti lääke- ja terveystieteitä lähinnä yhteiskunta- ja humanististen tieteiden kustannuksella. Mikäli ositusta ei tehdä, lääke- ja terveystieteet saavat resurssejaan paljon suuremman osuuden julkaisupisteistä ja niiden yliopistoille tuomasta rahoituksesta. Ja huolimatta päinvastaisesta julkilausutusta tavoitteesta, OKM:n rahanjakomalli tuntuu siirtyvän monesti lähes sellaisenaan yliopistojen sisäisiin rahanjakomalleihin. Tällöin rahoitusmalli ei enää toimi tieteenalaneutraalisti, vaan muodostuu kannanotoksi joidenkin tieteenalojen puolesta joitakin toisia vastaan. Osittamatta jättämisen tuottama siirtymä lääke- ja terveystieteen hyväksi on luokkaa kuusi milj. euroa (13 %) verrattuna siihen, että ositus tehtäisiin yliopistojen kesken ja 26 milj. euroa (40 %) verrattuna tilanteeseen, että ositus tehtäisiin tekijöiden kesken.”

Remix: painopistesiiirtymä, josta kukaan ei päättänyt, tilasto

Tieteenala	Julkaisupisteet 2012, % kokonaismäärästä, ositusvaihtoehdot		
	Ei ositusta	Yliopistojen kesken	Tekijöiden kesken
Luonnontieteet	32	32	31
Tekniikka	7	8	8
Lääke- ja terveystieteet	27	24	19
Maa- ja metsätaloustieteet	2	2	2
Yhteiskuntatiede	19	20	23
Humanistiset tieteet	13	14	17

Mikä sitten olisi vaihtoehto?

- 1) Myönnetään, että tiedepolitiikka on tiedepolitiikkaa, jossa ERI ALOJEN RAHOITUSPAINOT SAADAAN PÄÄTTÄÄ JA JOUDUTAAN PÄÄTTÄMÄÄN POLIITTISESTI sen sijaan, että ne löytyisivät jostain puolueettomaksi peiliksi luullusta kalkyylista.
- 2) JAETAAN ENSIN KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA RAHOITUS VALTAKUNNALLISESTI TIETEENALOJEN VÄLILLÄ (ns. Tanskan malli ja esim. SA:n nyk. käytäntö).
- 3) Tehdään vasta sen jälkeen mm. julkaisufoorumitietoja hyväksi käyttäen yliopistojen välinen rahoituksen jako.
- 4) Otetaan huomioon, että jaossa on mahdollista käyttää useita perusteita. Esim.
 - (a) kansainvälisen työnjaon malli = rahoitetaan meillä Suomessa niitä aloja, joilla jo olemme hyviä tai
 - (b) “puutarhurimalli” (Niiniluoto) = rahoitetaan erityisen paljon niitä aloja, joissa olemme kansainvälisesti tarkastellen tai tarpeeseen verrattuna jäljessä.

Remix: älä unta nää!

- Mitään vaihtoehtoisista esityksistä 1-4 ei ole otettu edes pohdittaviksi.

Mitä ongelmia silloinkin jää?

- Monilla tieteenaloilla julkaistaan pikemminkin liian paljon kuin liian vähän. Ongelmana, että julkaistaan liian pieniä ja liian toisteisia tuloksia julkaisuluetteloiden paisuttamiseksi. → Pitäisi julkaista vähemmän mutta parempaa. Miten tukea tätä?
- Tutkijoiden uramallit suosivat varsinkin uran alkupäässä varmasti julkaisuja tuottavaa toimintaa. Tämä puolestaan suuntaa tutkijat konservatiivisesti jo hyväksi havaituille argumentaatiolinjoille. Seurauksena on, että riskejä sisältäviä tutkimuskysymyksiä ei uskalleta asettaa. → Pitäisi palkita avantgarde- ja riskitutkimusta. Miten?
- Mm. näissä suhteissa julkaisuluokitus ja sen käyttö rahoitusmallin osana vain vahvistaa huonoja kehityssuuntia tiedeyhteisössä.
- Äärimmäinen johtopäätös: Australiassa on luovuttu julkaisuluokituksen käytöstä osana rahoitusmallia.
- Äärimmäinen johtopäätös ei välttämättä ole oikea, mutta Australian ratkaisu viittaa silti tarpeeseen ottaa mm. tässä puheenvuorossa esitetty kritiikki huomioon ja ratkaista ongelmat julkaisuluokitusta ja rahoitusmallia viimeisteltäessä.

Remix

Pitäisi julkaista vähemmän mutta parempaa. Miten tukea tätä? **Hoitamatta.**

Pitäisi palkita avantgarde- ja riskitutkimusta. Miten?
Hoitamatta.

Yksi idea: otetaan organisaatioiden tutkimusprofiilit vakavasti ja palkitaan profiilinmukaisesta toiminnasta. Niin maailman huippuyliopistot tekevät! Suomessa kriittiset massat eivät useinkaan täyty. Tässä OKM oikeilla jäljillä.

Kirjallisuutta

Ei peili vaan työkalu –näkökulmasta

- Rorty, Richard: *Philosophy and the Mirror of Nature*. Princeton University Press, 1979.
- Latour, Bruno: *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers through Society*. Harvard University Press, 1988.
- MacKenzie, Donald: *An Engine, Not a Camera. How Financial Models Shape Markets*. MIT Press, 2006.
- Heiskala, Risto: Mitä yhteiskuntateoria on? *Sosiologia* 49(2012), 2:83-99.

Tiedejulkaisemisesta ja sen arvioinnista

- Kaukonen, Erkki: Tieteen moninaisuus ja arvioinnin ongelmat. *Korkeakoulutieto* (1993)1:16-23.
- Puuska, Hanna-Mari & Miettinen, Marita: Julkaisukäytännöt eri tieteenaloilla. *Opetusministeriön julkaisuja* 2008:33.
- Himanen, Laura & Pasanen, Hanna-Mari: Julkaisut yliopistojen perusrahoituksen indikaattorina. Australian, Iso-Britannian ja Norjan rahoitusmallien vertailu. Työraportteja 1/2008. Tieteen-, teknologian- ja innovaatiotutkimuksen yksikkö, Yhteiskuntatutkimuksen instituutti, Tampereen yliopisto
- Kaukonen, Erkki, Himanen, Laura, Muhonen, Reetta, Puuska, Hanna-Mari, Talola, Nina & Auranen, Otto (toim.): Tutkimuksen tuottavuuden kehitys Suomen yliopistoissa. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2011:2.
- Australian opetusministerin päätös luopua julkaisuluokituksen käytöstä rahoituksessa: <http://www.theaustralian.com.au/higher-education/end-of-an-era-journal-rankings-dropped/story-e6frgcjx-1226065864847>